

УДК 371.37.01 (09)

Удовиченко Ірина Віталіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної та
методичної роботи Сумського обласного
інституту післядипломної педагогічної освіти

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ПРОФІЛЬНИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті висвітлено питання організації методичного супроводу професійної діяльності вчителів в атестаційний та міжатестаційний періоди. Відображено специфіку андрагогічної взаємодії педагогів, які викладають у профільних класах, спрямовану на підвищення власного науково-методичного рівня. Проаналізовано доцільність урізноманітнення методичних форм роботи у системі післядипломної освіти педагогів у контексті вимог нової української школи.

Ключові слова: освітня парадигма, методична робота, профільне навчання, нова українська школа.

Удовиченко Ирина Витальевна

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ УЧИТЕЛЕЙ ПРОФИЛЬНЫХ КЛАССОВ В КОНТЕКСТЕ ТРЕБОВАНИЙ НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ

Аннотация. В статье раскрыты вопросы организации методического сопровождения профессиональной деятельности учителей в атестационный и межатестационный периоды. Отображена специфика андрагогического взаимодействия педагогов, которые преподают в профильных классах, направленная на повышение собственного научно-методического уровня. Проанализирована целесообразность разнообразия методических форм работы в последипломном образовании педагогов в контексте требований к новой украинской школе.

Ключевые слова: образовательная парадигма, методическая работа, профильное обучение, новая украинская школа.

Iryna Udovychenko

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE ORGANIZATION OF METHODOLOGICAL WORK OF TEACHERS OF PROFILE CLASSES IN THE CONTEXT OF THE REQUIREMENTS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Abstract. The questions of the organization the methodical accompaniment of the teacher's professional activity during the certifying and between certifying terms

are revealed in the article. The specificity of the teacher andragogical interaction, which teaches in the profile classes, that directed to increasing the proper scientific-methodic level, are depicted. The expediency of diversity the methodical forms of work in the postgraduate teacher's education in the context of paradigm requests to the new ukrainian school is analyzed.

Key words: educational paradigm, methodical work, profile education, new ukrainian school.

Постановка проблеми

Актуальність проблеми дослідження. Індивідуальні та колективні форми організації методичної роботи — складові самоосвітньої діяльності вчителя, що реалізуються з урахуванням конкретних професійних потреб, результатів взаємооцінки й полягають у вивченні відповідної літератури, участі в різних формах науково-методичної роботи, спрямованої на підвищення його теоретико-методичного рівня протягом життя.

Результат такої роботи — якісно організований навчально-виховний процес відповідно до сучасних вимог та в контексті освітньої парадигми, концепції нової української школи, профілізації освіти та децентралізації влади.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

На важливості постійного фахового зростання педагога у своїх працях наголошували ще А. Дістервег, А. Макаренко, В. Сухомлинський⁵, К. Ушинський.

Питання організації методичної роботи педагогів, принципів її побудови у контексті особливостей андрагогічної взаємодії на сучасному етапі розглядали: Ю. Буган, В. Григоращ, Г. Данилова, І. Жерносек, О. Касьянова, С. Клепко, В. Крюкко, Н. Любченко, О. Мармаза, В. Олійник, Є. Павлютенков, Н. Підгреб'я, Г. Свінних, І. Удовиченко, В. Уруський, Н. Чельтер та багато інших^{3;4}.

Метою статті є висвітлення питань особливостей та можливостей організації методичного супроводу в атестаційний та міжатестаційний періоди діяльності вчителів, які викладають у профільних класах, спрямованої на підвищення їхнього науково-методичного рівня у контексті парадигмальних вимог до нової української школи.

Виклад основного матеріалу

На сучасному етапі розвитку суспільства проблеми підвищення кваліфікації спеціалістів визначаються як пріоритетні, безпосередньо пов'язані з економічним і культурним розвитком, соціальною стабільністю. Саме ефективне функціонування відповідної системи забезпечує в суспільстві

⁵ Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. / В. О. Сухомлинський. — Київ : Радянська шк., 1966. — 258 с.

³ Павлютенков Є. М. Організація методичної роботи / Є. М. Павлютенков, В. В. Крюкко. — Харків : Основа, 2006. — 80 с.

⁴ Підгреб'я Н. В. Науково-методична робота – орієнтація на творчість / Н. В. Підгреб'я // Завуч. — 2011. — № 19/20. — С. 3–25.

високий рівень професіоналізму, сприяє гармонійному поєднанню суспільних та особистісних інтересів. Надання державою кожній людині протягом усього життя реальних можливостей для підвищення її професійного рівня, приведення його у відповідність до вимог, які досить швидко змінюються, освоєння в разі потреби нових спеціальностей — це важливі складові та гаранті демократизації суспільства.

Звідси підвищення кваліфікації працівниками освіти в атестаційний та міжатестаційний періоди набуває сьогодні особливого значення для подальшого якісного розвитку навчальних закладів, що, зі свого боку, пояснюється не лише фактом розвитку самої системи освіти, а й тими змінами, які відбуваються у державі в цілому, а це стосується таких векторів, як: парадигма нової української школи, процес децентралізації та створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та опорних шкіл (ОШ), варіативність навчальних програм, профілізація освіти.

З огляду на це та на швидкість змін, що відбуваються в суспільстві, закономірною є організація такої ефективної системи методичного супроводу фахового зростання педагогів, що створює необхідні умови для навчання освітян протягом усього життя, набуття особою здатності виконувати додаткові завдання й обов'язки в межах спеціальності, наприклад, викладання дисциплін на профільному рівні, систематичне оновлення теоретико-методичних і поглиблення професійних знань, умінь і навичок за спеціальністю, професією (знання варіативних програм, підручників); підвищення інтелектуального (теоретичних основ знань з географії) та культурного рівнів.

Методична робота — цілісна система дій та заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації, професійної майстерності кожного педагогічного працівника, розвиток творчого потенціалу всього педагогічного колективу окремого навчального закладу, досягнення позитивних результатів навчально-виховного процесу загалом та за певним напрямом зокрема⁶.

Метою методичної роботи в школі є підвищення професійної компетентності та методичної майстерності вчителя, що спонукає кожного з них до роботи над удосконаленням власного фахового рівня, сприяє взаємному озброєнню членів педагогічного колективу творчими знахідками, надає можливість молодому вчителю навчатися педагогічної майстерності у старших, досвідченіших колег, забезпечує підтримання у педагогічному колективі духу творчості, прагнення до пошуку⁶.

Упровадження модульного принципу та індивідуалізовано-диференційованого навчання, електронних варіантів конспектів лекцій та електронних версій навчально-методичного забезпечення за окремими напрямками, комплектів наочних засобів та використання мультимедійних технологій робить процес самонавчання більш зручним та осучасненим.

Підвищенню власного теоретико-методичного рівня вчителів протягом

⁶ Удовиченко І. В. Андрагогіка: методична К-взаємодія / І. В. Удовиченко // Збірник матеріалів VI Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій. — Черкаси : ЧОІППО, 2014. — С. 102–106.

усього життя сприяє комплекс методичних заходів, спрямованих на розвиток творчої індивідуальності педагогічних і керівних працівників. В умовах реформування національної системи освіти України особливо актуальним, на нашу думку, є цей напрям у контексті діяльності вчителів, які викладають у профільних класах та у контексті парадигмальних вимог до нової української школи.

Як засвідчує практика, на сучасному етапі розвитку освіти не вирішеною залишається проблема залучення всіх педагогів до творчого пошуку. Результат цього — досить повільне підвищення кількості учителів, які творчо працюють, що можна констатувати за ступенем участі педагогів в експериментально-дослідній, редакційно-видавничій діяльності, за рівнем узагальнення передового педагогічного досвіду та авторства щодо розроблення варіативних програм, підручників, посібників тощо.

Вибір шляхів вирішення цієї проблеми значною мірою залежить від цілісного підходу до реалізації ключових проблем освіти, вміння прогнозувати результат. З огляду на це, професійним обов'язком кожного педагога є постійне вдосконалення змісту, форм, методів роботи, цілеспрямованість у чіткому визначенні напрямів діяльності з вироблення активної професійної позиції, безперервна самоосвіта в міжкатегорійний період.

З метою організації ефективної системи методичної роботи, спрямованої на розвиток творчої індивідуальності освітян, забезпечення системного підходу, організаційно-методичну діяльність доцільно об'єднати в блоки: інформаційно-просвітницький, експериментально-дослідний, організаційно-методичний, експертно-діагностичний, коригувально-описовий за напрямками: визначення концептуальних засад власного підвищення кваліфікації на засадах кредитно-модульної та дистанційних форм навчання; участь у науково-методичних заходах; здійснення аналітико-прогностичної діяльності за результатами якості освіти на рівні загальноосвітнього навчального закладу; забезпечення інтеграції навчального процесу, науки та практики, що в комплексі спрямовано на задоволення освітніх потреб педагогів та створення умов для навчання, перепідготовки й підвищення кваліфікації відповідно до індивідуально-професійних запитів та функцій:

- планування (визначення системи заходів, що забезпечать досягнення найкращих результатів);
- організації (удосконалення структури методичної роботи, діяльності, змісту різних її складових);
- діагностування (вивчення ступеня розриву між реальним рівнем компетентності педагога, що виявляється в узагальненому результаті праці, та вимогами суспільства до якості діяльності працівників освіти в умовах реформування української школи);
- прогностичності (визначення знань та умінь, необхідних учителям у майбутньому);

- моделювання (розроблення принципово нових положень навчально-виховної роботи в школі, формування та впровадження моделей перспективного педагогічного досвіду, їх експериментальна перевірка);
- інформування (своєчасне ознайомлення з новинками педагогіки, методики, дидактики, фаху, школознавства тощо);
- відновлення (відтворення частково забутих або втрачених учителями знань після закінчення вищого педагогічного навчального закладу);
- контролю (оцінювання відповідності наслідків методичної роботи плановим завданням та нормативним вимогам);
- коригування (виправлення в діяльності вчителя недоліків, пов'язаних із використанням застарілих методик, що не відповідають вимогам сучасності);
- пропагування (інформування вчителів щодо сучасних досягнень науки і практики, дидактики, перспективного педагогічного досвіду).

Тому завданням методичної роботи є підвищення науково-методичного рівня вчителів: підготовка до засвоєння ними змісту нових (варіативних, профільних) програм і технологій їх реалізації; постійне ознайомлення з досягненнями психолого-педагогічних дисциплін і методик викладання; вивчення та втілення у шкільну практику перспективного педагогічного досвіду; творче використання перевірених рекомендацій; постійне вдосконалення навичок самостійної роботи; надання кваліфікованої допомоги як з питань теорії, так і з питань практики, підвищення результативності педагогічної праці.

З метою реалізації основних завдань методичної роботи вчителя в школі доцільним є використання різних динамічних форм організації відповідної діяльності. Вибір конкретної з них залежить від педагогічної культури вчителя, морально-психологічного клімату в шкільному колективі, матеріально-технічних можливостей загальноосвітнього навчального закладу, інноваційної відкритості та активності вчителів і керівництва закладу.

Система освіти зорієнтовує сучасного педагога на використання в роботі різних технологій, форм, методів, прийомів, засобів, які дають можливість оптимізувати, інтенсифікувати навчально-виховний процес зокрема та методичну роботу в цілому.

Використання різних методів та прийомів, як традиційних, так і інноваційних, вимагає від педагогів вдумливості щодо доцільності, ефективності, результативності, неперенасиченості їхнього добору на одиницю часу та людино-коефіцієнта.

Форми методичної роботи розрізняють за ступенем новизни (традиційні, інноваційні), кількістю задіяних осіб (індивідуальні, групові, колективні). Індивідуальна форма організації методичної роботи – складова самоосвітньої діяльності вчителя, що реалізується за індивідуальним планом з урахуванням конкретних професійних потреб, а також результатів взаємооцінювання, рекомендацій і полягає у вивченні літератури, участі в методичних заходах, роботі над темою з самоосвіти, проведенні експериментальних досліджень

тощо. Серед групових і колективних форм методичної роботи вчителів: методична рада, методичне об'єднання (предметне, циклове, профільне), взаємовідвідування уроків, єдиний методичний день, методичний семінар-практикум, школа перспективного педагогічного досвіду, школа молодого вчителя, школа педагогічної майстерності, проблемні (творчі) групи (лабораторії), науково-педагогічні конференції, творчі звіти, опорні школи, експериментальні педагогічні майданчики, а також нетрадиційні форми роботи: моделювання педагогічних ситуацій, педагогічні ігри (дидактичні, виховні, ділові, рольові), олімпіади методичних інноваційних розробок уроків і виховних заходів, методичні «мости», ярмарки (педагогічних ідей, літературні – педагогічних підручників, методичних рекомендацій), аукціони методичних розробок, педагогічні конкурси, виставки методичних розробок (уроків, виховних заходів), методичні фестивалі, консиліуми тощо⁶.

Усі перелічені вище форми методичної роботи охоплюють увесь загаль педагогів, тоді як для педагога нової формації, що викладає навчальні дисципліни на профільному рівні, необхідні більш ґрунтовні знання, з огляду на вимоги, які висуває перед ним суспільство щодо результатів його педагогічної діяльності. Такий учитель має бути обізнаним із новими:

- поняттями методичного тезаурусу (методичною сабзою, методичним ліфтом, К-взаємодією, методичним тьюнінгом, методичним воркшопом, парадигмою, методичним боулінгом, методичним сервісом, місією, методичним дайджестом, методичним тьюторством);
- інформаційними: технологіями (кроссенсом), формами (кейсами; картами – дорожніми, інтелектуальними, ментальними), засобами (ППЗ, НМК, ДЕС), сервісами (хмарними, Веб 2.0, Офісом 365, мережевими);
- організаційними формами (фокусом, рингом, меседжем, панорамою, мостом, форумом, сесією, студією, колоквіумом, консиліумом, порадиником) тощо.

Профілізація у контексті вимог до нової української школи передбачає академічне навчання із поглибленим вивченням окремих предметів з орієнтацією на продовження навчання в університеті; професійне навчання, яке, поряд зі здобуттям повної загальної середньої освіти, забезпечує отримання першої професії (не обмежуючи можливість продовження освіти). Одне з двох спрямувань навчання (академічне, професійне) старшокласник зможе обирати самостійно².

Молодь, яка закінчила профільну школу, розумітиме свою майбутню роль у родині, професійній діяльності, суспільстві. А це висуває до сучасного педагога вимоги щодо підвищення власного фахового, теоретико-методичного рівнів.

⁶ Удовиченко І. В. Андрагогіка: методична К-взаємодія / І. В. Удовиченко // Збірник матеріалів VI Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій. — Черкаси : ЧОІППО, 2014. — С. 102–106.

² Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczya.pdf>

Здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням відповідно до пунктів Концепції нової української школи передбачається здійснювати в академічних ліцеях, як правило, в окремих закладах освіти (передбачається створення мережі академічних ліцеїв на зразок мережі професійних ліцеїв, тобто відокремлення третього ступеня школи від другого ступеня), де перший рік навчання — перехідний (на цьому етапі учень ще зможе змінити профіль навчання, маючи право обирати не лише предмети, а й рівні їх складності). Концептуально передбачається, що випускники академічних ліцеїв проходилимуть державну підсумкову атестацію (ДПА) у формі зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО)².

Профільну середню освіту за професійним спрямуванням передбачається здобувати у професійних ліцеях та профільних коледжах, за результатами навчання в яких випускники проходять ДПА у формі ЗНО. За умови успішного проходження ДПА у формі ЗНО випускники професійних ліцеїв та коледжів зможуть вступати до ВНЗ, а випускники коледжів — навчатися у ВНЗ за скороченою програмою².

За раціонального вибору вчителем форм підвищення власної професійної підготовки ефективним є реалізація мети методичної роботи, її завдань та змісту, який полягає в:

- поглибленні філософсько-педагогічних знань, спрямованих на розвиток освіти; вивченні педагогічної теорії та методики навчання й виховання, психології, етики, естетики; поглибленні науково-теоретичної підготовки з предмета й методики його викладання;

- вивченні діалектики та принципів розвитку національної школи; духовному збагаченні педагогічних кадрів надбаннями української педагогіки, науки, культури; вивченні теорії, досягнень науки з питань викладання предметів; оволодінні сучасними науковими методами; вивченні та практичній реалізації оновлених програм і підручників, зокрема профільних;

- освоєнні методики викладання додаткових предметів, профільних курсів; випереджальному розгляді питань методики вивчення складних розділів навчальних програм з демонструванням відкритих уроків, застосуванням наочних посібників, технічних засобів навчального призначення, дидактичних матеріалів;

- освоєнні та практичному застосуванні теоретичних положень загальної дидактики, методики та принципів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, формуванні в них наукового світогляду;

- упровадженні досягнень педагогіки, психології, методик викладання окремих дисциплін, зразків національної культури і традиції у практику роботи.

² Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf>

Висновки

Проведені дослідження та практичний досвід дають змогу дійти висновку про те, що з метою формування методичної грамотності на сучасному етапі розвитку освіти доцільним для педагогів є: постійно працювати над підвищенням власного рівня методичної грамотності; уміло поєднувати в методичній роботі традиційні та інноваційні технології, форми, методи, прийоми, засоби, зокрема: статично-дистанційні, динамічно-масові, методичної «К-взаємодії» за напрямом профілізації в контексті вимог до сучасної української школи.

Широкі можливості реалізації творчих здібностей педагогів відкриває нова українська школа з її багатоваріативністю програм, профільним навчанням, блоковою подачею навчального матеріалу, різними формами організації освітнього процесу. Окрім того, вона висуває сучасні вимоги до педагогів: опрацьовувати наукову літературу, дидактичні посібники, інтернет-джерела, проводити методичну роботу стосовно інноваційних технологій, спрямованих на реалізацію вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти¹, Концепції «Нова українська школа»²; здійснювати поступовий перехід до освіти, заснованої на принципах формування компетентностей: спілкування українською мовою; лінгвістичної, математичної, природничої, технологічної, інформаційно-цифрової, культурологічної, екологічної, соціальної та громадської активності; перманентної та самоосвіти; підприємливості тощо.

З огляду на зазначене вище, *перспективами наших подальших розвідок* є вивчення особливостей профільного навчання географії учнів старшої школи.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Географія та основи економіки в школі. — 2004. — № 2. — С. 2–7.
2. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf>
3. Павлютенков Є. М. Організація методичної роботи / Є. М. Павлютенков, В. В. Крюкко. — Харків : Основа, 2006. — 80 с.
4. Підгреб'я Н. В. Науково-методична робота – орієнтація на творчість Н. В. Підгреб'я // Завуч. — 2011. — № 19/20. — С. 3–25.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. / В. О. Сухомлинський. — Київ : Радянська шк., 1966. — 258 с.
6. Удовиченко І. В. Андрагогіка: методична К-взаємодія / І. В. Удовиченко // Збірник матеріалів VI Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій. — Черкаси : ЧОІППО, 2014. — С. 102–106.

¹ Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Географія та основи економіки в школі. — 2004. — № 2. — С. 2–7.

² Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mon.gov.ua/2016/12/05/konczepczyia.pdf>

Iryna Udovychenko

**THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE ORGANIZATION OF
METHODOLOGICAL WORK OF TEACHERS OF PROFILE CLASSES
IN THE CONTEXT OF THE REQUIREMENTS
OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL**

At current stage of society development, the problem of professional development of specialists is defined as priority, directly related to economic and cultural development and social stability. The provision by the state to every person throughout his life real opportunities for raising his professional level; bringing it into line with the requirements that are changing rapidly; mastering, if necessary, new specialties – are the most important components and guarantors of society democratization.

Hence, the improvement of skills of educational staff during certification and inter-certification periods gains today particular importance for further qualitative development of educational establishments, which, in turn, is explained not only by the fact of the development of system of education itself, but also by the changes that take place in the state as a whole. This is applied to such vectors as: the paradigm of new ukrainian school, the process of decentralization and creation of united territorial communities and basic schools, the variability of curricula and education profiling.

A wide range of opportunities for implementation of creative abilities of teachers opens new ukrainian school with its multivariate programs, profile education, block feed of educational material, various forms of organization of educational process. In addition, the modern requirements for teachers: to work out scientific literature, didactic manuals, Internet sources on issues of implementation into educational process and methodical work innovative technologies, aimed at implementation of the requirements of the State standard of basic and complete secondary education and the Concept 'New Ukrainian school', are put forward. Carrying out a gradual transition to education based on the principles of competence development is claimed.

Taking into consideration the speed of changes that occurs in society, it is logical today to organize such an effective system of methodological support for professional growth of teachers, which creates necessary conditions for training of educators throughout life; the person's ability to perform additional tasks and responsibilities within specialty, such as: teaching disciplines at profile level, systematic updating and deepening of theoretical, methodological and professional knowledge, skills and abilities on specialty and profession; raising the intellectual and cultural level.